

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол.: Ю.С. Шемшученко та ін.]. – К. : Вид-во «Українська енциклопедія імені М.П. Бажана», 1998. – Т. 5: П-С. – 2003. – 736 с.
2. Головченко В.В. Юридична термінологія : [довідник] / В.В. Головченко, В.С. Ковальський – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 224 с.
3. Адміністративне право України : словник термінів / [Андрєєва Д.Є., Басов А.В., Басова Ю.Ю. та ін.] ; за заг. ред. Т.О. Коломоєць, В.К. Колпакова // Держ. вищ. навч. закл. «Запоріж. нац. ун-т». – К. : Ін Юре, 2014. – 520 с.
4. Бевзенко В.М. Адміністративні суди України : навчальний посібник. / В.М. Бевзенко. – К. : Алерта ; КНТ, 2006. – 271 с.
5. Діткевич І.І. Адміністративна процесуальна правосуб'єктність : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / І.І. Діткевич ; Харківський національний університет внутрішніх справ. – Харків, 2011. – 19 с. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nbuv.gov.ua>.
6. Адміністративне право України. Академічний курс : [підручник] : [у 2 т.] / [ред. кол. В.Б. Авер'янов (голова) та ін.]. – К. : Юридична думка, 2004. – Т. 1 : Загальна частина. – 584 с.
7. Словник базової термінології з адміністративного права : [навч. посіб.] / [за заг. ред. Т.О. Коломоєць]. – К. : Істина, 2010. – 240 с.
8. Бачун О.В. Правовий статус суб'єктів адміністративного судочинства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О.В. Бачун ; Інститут законодавства Верховної Ради України. – Київ, 2010. – 20 с. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nbuv.gov.ua>.
9. Собовий О.М. Правовий статус судді в адміністративно-деліктному провадженні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О.М. Собовий; Національний університет біоресурсів і природокористування України. – Київ, 2010. – 20 с. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nbuv.gov.ua>.

УДК 342.924:341.233

СТАН ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА НАПРЯМИ ЙОГО ОПТИМІЗАЦІЇ

CONDITION OF LEGISLATIVE SUPPORT PEACEKEEPING AND DIRECTIONS OF ITS OPTIMIZATION

Воробйов Р.А.,

*кандидат юридичних наук,
заступник начальника*

Управління Міністерства внутрішніх справ в Івано-Франківській області

У статті досліджується нормативно-правове забезпечення миротворчої діяльності України. Визначаються правові засади участі України у здійсненні миротворчої діяльності. Здійснюється аналіз наукових досліджень щодо правового регулювання миротворчої діяльності.

Ключові слова: міжнародні миротворчі операції, міжнародна миротворча діяльність, миротворчий контингент, миротворчий персонал, правове регулювання.

В статье исследуется нормативно-правовое обеспечение миротворческой деятельности. Определяются правовые основы участия Украины в миротворческой деятельности. Осуществляется анализ научных исследований правового регулирования миротворческой деятельности.

Ключевые слова: международные миротворческие операции, международная миротворческая деятельность, миротворческий контингент, миротворческий персонал, правовое регулирование.

The article investigates regulatory support of peacekeeping. Defines legal framework of Ukraine's participation in peacekeeping. Analysis is carried out research of legal regulation of peacekeeping.

Key words: international peacekeeping operations, international peacekeeping activity, peacekeeping contingent, peacekeeping personnel, legal regulation.

Актуальність теми. Питання законодавчого забезпечення миротворчої діяльності України у сучасному правовому просторі є досить актуальним через наявність низки негативних факторів, до яких відносяться: недостатня визначеність адміністративно-правового статусу суб'єктів здійснення миротворчої діяльності; невідповідність законодавчого регулювання миротворчої діяльності правовим гарантіям, що встановлюються міжнародним правом та Кон-

ституцією України; відсутність чіткого законодавчого та теоретичного визначення поняття «миротворча діяльність»; недостатня ефективність засобів механізму адміністративно-правового регулювання миротворчої діяльності. Чинне законодавство, що врегульовує сферу миротворчої діяльності, містить норми, зміст яких має очевидні суперечності, що зумовлює виникнення проблем у праворозумінні та практичному застосуванні закону. Це, у свою чергу,

визначає необхідність дослідження законодавчого регулювання миротворчої діяльності, упорядкування адміністративно-правового статусу суб'єктів адміністративно-правового регулювання миротворчої діяльності, а також розроблення на цій основі пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення національного адміністративного законодавства, що регулює сферу миротворчої діяльності.

Науковці неодноразово приділяли увагу питанням дослідження правового регулювання миротворчої діяльності. Так, О.М. Бандурка та О.В. Мещерякова розглядали питання правового регулювання участі України в миротворчих операціях ООН [1], В.О. Шамрай, І.М. Коропатнік та О.С. Дронговський досліджували правові засади участі Збройних Сил України в міжнародних миротворчих операціях [2], С.А. Марочкіна розглядала проблеми правового забезпечення миротворчої діяльності України [3], а Н.Т. Стукаліна приділила увагу історії становлення та розвитку правових основ миротворчої діяльності України [4]. Однак адміністративно-правовому регулюванню миротворчої діяльності присвячено недостатньо уваги в наукових дослідженнях. У науці адміністративного права комплексний аналіз законодавчого регулювання миротворчої діяльності фактично залишається поза увагою.

Мета статті полягає у здійсненні дослідження сучасного стану законодавчого забезпечення миротворчої діяльності та напрямів його оптимізації.

Виклад основного матеріалу. У свою чергу, Стратегія міжнародної миротворчої діяльності України, висвітлюючи питання правового забезпечення участі України у міжнародній миротворчій діяльності, вказує на необхідність удосконалення законодавства з питань міжнародної миротворчої діяльності України, що обумовлюється змінами міжнародного безпекового середовища, характеру і завдань миротворчих операцій, та реалізацією положень вказаної Стратегії. Відповідно, даним документом визначається мета такого удосконалення, що полягає в: гармонізації національного законодавства з відповідними рішеннями міжнародних організацій з питань безпеки в частині, що стосується визначення правового статусу миротворчого контингенту та миротворчого персоналу, їх прав, обов'язків та відповідальності; удосконаленні системи керівництва процесом підготовки та участі України в міжнародних миротворчих операціях; створенні умов для широкого залучення до участі у міжнародних миротворчих операціях цивільного персоналу, державних та недержавних організацій для надання миротворчих послуг; поліпшенні соціального та правового захисту учасників міжнародних миротворчих операцій та членів їх сімей. Також Стратегія міжнародної миротворчої діяльності України вказує на необхідність чіткого розмежування повноважень органів державної влади у сфері міжнародної миротворчої діяльності України, уточнення порядку їх взаємодії, а також визначення переліку органів державної влади, працівники яких можуть залучатися до участі у міжнародних миротворчих операціях [5]. Зазначене обумовлює необхід-

ність дослідження існуючих правових засад щодо врегулювання міжнародної миротворчої діяльності та формулювання відповідних пропозицій по удосконаленню національного законодавства.

Якщо розглядати законодавче регулювання миротворчої діяльності України, то слід зазначити, що Верховною Радою України прийнято низку законів, які визначають як загальні засади такої діяльності, так і ті, що частково врегулюють окремі питання, пов'язані з її здійсненням.

До законодавчих актів, які визначають загальні засади миротворчої діяльності, в першу чергу, слід віднести Закон України від 23 квітня 1999 року № 613-XIV «Про участь України в міжнародних операціях із підтримання миру і безпеки» [6], який визначає правові, організаційні та фінансові засади щодо участі України в міжнародних операціях із підтримання миру і безпеки, а також порядок направлення Україною військового та цивільного персоналу, організації його підготовки та забезпечення. У зазначеному законі міститься визначення ряду ключових понять, що використовуються у правовому регулюванні миротворчої діяльності, зокрема, це такі поняття, як: міжнародні операції з підтримання миру і безпеки, національний контингент, національний персонал, матеріально-технічні ресурси та послуги, багатонаціональне військове формування високої готовності, оперативне чергування.

Законом визначаються умови участі України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, що мають зазначатись у рішенні Президента України, що схвалюється Верховною Радою України у випадках, передбачених Конституцією та законами України. Даним законом встановлюється, що участь України в міжнародних операціях із підтримання миру і безпеки здійснюється шляхом надання національного контингенту, національного персоналу, а також матеріально-технічних ресурсів та послуг у розпорядження відповідних органів, які визначаються рішенням про проведення такої операції.

Також зазначеним законом визначається порядок внесення пропозиції щодо участі України в міжнародній операції з підтримання миру і безпеки до Ради національної безпеки і оборони України, яка, у свою чергу, вносить пропозицію щодо участі України в міжнародній операції з підтримання миру і безпеки на розгляд Президента України.

Після внесення зазначеної пропозиції Президент України приймає рішення про направлення національного контингенту чи національного персоналу для участі України у міжнародній операції з підтримання миру і безпеки, а також із питань надання матеріально-технічних ресурсів та послуг, з одночасним поданням до Верховної Ради України законопроекту про схвалення рішення в частині щодо направлення національного контингенту. А рішення про надання Україною матеріально-технічних ресурсів і послуг для використання в міжнародній операції з підтримання миру і безпеки приймає Кабінет Міністрів України відповідно до попереднього рішення Президента України.

Крім того, даним нормативно-правовим актом встановлюється порядок комплектування національного контингенту і національного персоналу, а також підготовки громадян України для участі в міжнародній операції з підтримання миру і безпеки; визначається порядок повернення та відкликання національного контингенту і національного персоналу, які брали участь у міжнародній операції з підтримання миру і безпеки; затверджуються засади соціального захисту учасників міжнародних операцій з підтримання миру і безпеки та членів їх сімей, а також фінансового забезпечення участі України в міжнародних операціях із підтримання миру і безпеки; встановлюється порядок інформування Верховної Ради України про участь України у діяльності з підтримання міжнародного миру і безпеки [6].

Важливим законодавчим актом у досліджуваній сфері виступає Закон України від 2 березня 2000 року № 1518-III «Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав», який визначає порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав та умови тимчасового перебування на території цих держав, принципи формування, організації підготовки зазначених підрозділів та гарантії соціального захисту осіб їх військового і цивільного персоналу, членів їх сімей [7].

У самому законі в ст. 1 визначається, що підрозділ Збройних Сил України – це військовий підрозділ, що належить до сухопутних військ (військ наземної оборони), повітряних, військово-морських або спеціальних сил (військ) Збройних Сил України, має постійну чи тимчасову організацію, оснащений легкою зброєю чи важкою бойовою технікою, яка підпадає під дію Договору про звичайні збройні сили в Європі, перебуває під командуванням особи, відповідальної перед Україною та іншою державою за поведінку своїх підлеглих, які зобов'язані дотримуватися внутрішньої дисципліни, норм міжнародного права, і направляється до іншої держави з метою виконання бойових, миротворчих або гуманітарних завдань [7]. Тобто, зазначене положення свідчить про те, що даний законодавчий акт врегулює миротворчу діяльність підрозділів Збройних Сил України.

Положення вищевказаного закону присвячені питанням визначення основних термінів щодо направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав; вказують на підстави направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав і перебування їх у цих державах; встановлюють вимоги до змісту міжнародних договорів про направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав і їх тимчасове перебування на території цих держав; визначають порядок перетинання державного кордону України особами військового і цивільного персоналу підрозділів Збройних Сил України, а також транзиту підрозділів Збройних Сил України через територію інших держав; врегулюють порядок внесення пропозицій щодо направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав, прийняття рішень щодо таких пропозицій, а також відкликання підрозділів Збройних Сил України з інших дер-

жав. Законом також врегулюється низка інших питань організаційного та соціального характеру, до яких належать: порядок комплектування підрозділів Збройних Сил України, що направляються до інших держав; навчання та спеціальна підготовка осіб військового і цивільного персоналу підрозділів Збройних Сил України, що направляються до інших держав; гарантії соціального захисту осіб військового і цивільного персоналу підрозділів Збройних Сил України, що направляються до інших держав, та членів їх сімей; фінансове забезпечення заходів, пов'язаних із направленням підрозділів Збройних Сил України до інших держав; діяльність органу, який забезпечує додержання порядку і дисципліни, збереження життя і здоров'я персоналу підрозділів Збройних Сил України під час перебування в інших державах; відповідальність за недодержання вимог Конституції України і законів України при направленні підрозділів Збройних Сил України до інших держав; відповідальність за порушення особами військового і цивільного персоналу підрозділів Збройних Сил України законів інших держав; інформування Верховної Ради України про направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав [7]. До недоліків зазначеного закону можна віднести те, що в ньому не розглядаються питання направлення до складу миротворчих контингентів чи цивільного персоналу тих осіб, які не входять до складу підрозділів Збройних Сил України, наприклад, працівників Національної поліції України чи Національної гвардії України, які у відповідності до законодавства можуть бути залучені до миротворчої діяльності.

Суттєве значення у регулюванні досліджуваної сфери має Закон України від 6 грудня 1991 року № 1932-XII «Про оборону України», в якому визначаються окремі права та обов'язки низки суб'єктів владних повноважень щодо забезпечення міжнародної миротворчої діяльності України [8].

Так у ст. 9 зазначеного закону серед повноважень Кабінету Міністрів України у сфері оборони вказується, що даний орган забезпечує реалізацію права на соціально-економічний захист військовослужбовців та осіб, звільнених у запас або у відставку, членів їх сімей, а також членів сімей військовослужбовців, які загинули (померли), пропали безвісти, стали інвалідами під час проходження військової служби або потрапили в полон у ході бойових дій (війни) чи під час участі в міжнародних операціях із підтримання миру і безпеки (абзац 11), а також забезпечує здійснення передбачених законодавством заходів щодо цивільного захисту України, надання військової допомоги іншим державам, направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав, допуску та умов перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України та участі України в міжнародних операціях із підтримання миру і безпеки (абзац 14).

При визначенні основних функцій Міністерства оборони України у Законі України від 6 грудня 1991 року № 1932-XII «Про оборону України» вказуєть-

ся, що дане міністерство здійснює заходи, спрямовані на реалізацію соціально-економічних і правових гарантій військовослужбовцям, членам їх сімей та працівникам Збройних Сил України, особам, звільненим у запас або відставку, а також членам сімей військовослужбовців, які загинули (померли), пропали безвісти, стали інвалідами під час проходження військової служби або потрапили в полон у ході бойових дій (війни) чи під час участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки (абзац 11 ч. 2 ст. 10), а також забезпечує виконання рішень про участь підрозділів Збройних Сил України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки та надання військової допомоги іншим державам, направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав, допуск та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України (абзац 14 ч. 2 ст. 10) [8].

Аналогічні положення містяться у вказаному законі щодо основних функцій Генерального штабу Збройних Сил України, який здійснює в межах своєї компетенції міжнародне військово-співробітництво із збройними силами інших держав, бере участь у міжнародному співробітництві за воєнно-політичним, військово-технічним та іншими напрямками, забезпечує підготовку і участь національного контингенту та національного персоналу Збройних Сил України у міжнародних операціях із підтримання миру і безпеки (абзац 19 ч. 2 ст. 11), а також діяльності Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій у сфері оборони, на які покладається обов'язок реалізації права на соціально-економічний та соціально-правовий захист військовослужбовців та осіб, звільнених у запас або у відставку, членів їх сімей, а також членів сімей військовослужбовців, які загинули (померли), пропали безвісти, стали інвалідами під час проходження військової служби або потрапили в полон у ході бойових дій (війни) чи під час участі в міжнародних операціях із підтримання миру і безпеки (абзац 8 ст. 14) [8].

Окрім зазначених актів законодавства, не можливо оминати увагою низку законів, що визначають правовий статус деяких суб'єктів владних повноважень, що залучаються до міжнародної миротворчої діяльності. Зокрема, це Закон України від 6 грудня 1991 року № 1934-ХІІ «Про Збройні Сили України», який при визначенні функцій Збройних Сил України вказує, що з'єднання, військові частини і підрозділи Збройних Сил України відповідно до закону в межах, визначених указами Президента України, що затверджуються Верховною Радою України, можуть залучатися до здійснення заходів правового режиму воєнного і надзвичайного стану, посилення охорони державного кордону України і виключної (морської) економічної зони, континентального шельфу України та їх правового оформлення, ліквідації надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, надання військової допомоги іншим державам, а також брати участь у міжнародному військовому співробітництві та міжнародних миротворчих опера-

ціях на підставі міжнародних договорів України та в порядку і на умовах, визначених законодавством України. Також зазначеним законом визначаються повноваження Кабінету Міністрів України стосовно Збройних Сил України, до яких відноситься забезпечення реалізації права на соціально-економічний захист військовослужбовців та осіб, звільнених із військової служби, членів їх сімей, а також членів сімей військовослужбовців, які загинули (померли), пропали безвісти, стали інвалідами під час проходження військової служби або потрапили в полон у ході бойових дій (війни) чи під час участі в міжнародних миротворчих операціях [9].

Важливим аспектом зазначеного законодавчого акта є закріплення засад соціального і правового захисту військовослужбовців, членів їх сімей та працівників Збройних Сил України, що залучаються до міжнародної миротворчої діяльності. Відповідно до ст. 16 вказаного закону гарантується соціальний і правовий захист військовослужбовців, членів їх сімей, працівників Збройних Сил України та осіб, звільнених у запас або у відставку, членів їх сімей, а також членів сімей військовослужбовців, які загинули (померли), пропали безвісти, стали інвалідами під час проходження військової служби або постраждали в полоні у ході бойових дій (війни) чи під час участі в міжнародних миротворчих операціях [9].

Якщо розглядати Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII «Про Національну поліцію», то у ньому визначаються лише питання медичного забезпечення членів сімей поліцейських під час участі останніх у міжнародних миротворчих операціях, зокрема ним визначається, що: члени сімей поліцейських (дружина/чоловік), діти до 18 років, а в разі їх навчання у вищих навчальних закладах – до 23 років), а також члени сімей поліцейських, які загинули (померли), пропали безвісти, стали інвалідами під час проходження служби в поліції (у тому числі під час участі в міжнародних миротворчих операціях) мають право на безоплатне медичне обслуговування в закладах Міністерства внутрішніх справ України [10]. До недоліків зазначеного закону можливо віднести відсутність положень, які б визначали підстави та загальні засади залучення працівників Національної поліції України до здійснення миротворчої діяльності.

Необхідно також звернути увагу на Закон України від 13 березня 2014 року № 876-VII «Про Національну гвардію України», який при визначенні основних функцій Національної гвардії України встановлює, що у порядку та на підставах, визначених законами України та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, військовослужбовці Національної гвардії України можуть залучатися до участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки у складі миротворчого персоналу або миротворчого контингенту [11]. У порівнянні з попереднім законодавчим актом наявність зазначеного визначення вбачається більш вдалим, проте було б більш доцільним закріпити більш детально у згаданих законах особливості

правового статусу тих працівників поліції та гвардії, які залучаються до здійснення миротворчої діяльності.

Окрім вищезгаданих законодавчих актів існує також низка тих, що прямо не врегульовують здійснення миротворчої діяльності, проте вони тим чи іншим чином забезпечують правовий статус суб'єктів, які долучаються до такої діяльності. Серед таких можливо назвати: Закон України від 20 грудня 1991 року № 2011-ХІІ «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», Закон України від 9 квітня 1992 року № 2262-ХІІ «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених із військової служби, та деяких інших осіб», Закон України від 22 жовтня 1993 року № 3551-ХІІ «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», Закон України від 19 червня 2003 року № 975-ІV «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними

органами держави», Закон України від 25 березня 1992 року № 2232-ХІІ та деякі інші.

Висновки. Досліджені законодавчі акти визначають правові, організаційні та фінансові засади участі України у міжнародній миротворчій діяльності, загальні принципи та порядок формування військового і цивільного миротворчого персоналу, організацію їх підготовки та всебічного забезпечення. Прийняття даних документів розширило коло міжнародних операцій, до яких може залучатися Україна, та створило правове підґрунтя для подальшого вдосконалення механізму залучення миротворчого контингенту та персоналу України до участі у міжнародних операціях як самостійно, так і у складі багатонаціональних формувань. Одночасно актуальними залишаються питання необхідності завершення внесення комплексних змін до національного законодавства України для врегулювання загальних засад її участі у міжнародній миротворчій діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бандурка О.М. Правове регулювання участі України в миротворчих операціях ООН / О.М. Бандурка, О.В. Мещерякова // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2011. – № 3. – С. 65–74.
2. Дронговський О.С. Правове регулювання участі Збройних Сил України в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки / О.С. Дронговський // Юридична наука. – 2013. – № 5. – С. 89–98; Шамрай В.О. Участь збройних сил України в міжнародних миротворчих операціях / В.О. Шамрай, І.М. Коропатнік // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2004. – № 4. – С. 236–242.
3. Марочкіна С.А. Проблеми правового забезпечення миротворчої діяльності України. – [Електронний ресурс] / Марочкіна С.А. – Режим доступу до ресурсу: <http://istfak.org.ua/tendantsii-rozvytku-suchasnoi-systemy-mizhnarodnykh-vidnosyn-ta-svitovoho-politychnoho-protsesu/184-zovnishnia-polityka-ukrainy-na-suchasnomu-etapi/759-problemy-pravovoho-zabezpechennya-mytovorchoyi-diyalnosti-ukrainy>.
4. Стукаліна Н.Т. Становлення та розвиток правових основ миротворчої діяльності України / Н.Т. Стукаліна // Військово-науковий вісник. – 2012. – Вип. 18. – С. 85–96.
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 24 квітня 2009 року «Про Стратегію міжнародної миротворчої діяльності України». Указ Президента України від 15 червня 2009 року № 435/2009.
6. Про участь України в міжнародних операціях із підтримання миру і безпеки: Закон України від 23 квітня 1999 року № 613-ХІV // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/613-14>.
7. Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав від 2 березня 2000 року № 1518-ІІІ // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1518-14>.
8. Про оборону України: Закон України від 6 грудня 1991 року № 1932-ХІІ // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1518-14>.
9. Про Збройні Сили України : Закон України від 6 грудня 1991 року № 1934-ХІІ // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1934-12>.
10. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VІІІ // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
11. Про Національну гвардію України : від 13 березня 2014 року № 876-VІІ // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/876-18>.